

HELGOLAND.

WIE Gaetke's beroemde werk kent en ook de verslagen las, die in dagboekvorm of verwerkt, de trekwaarnemingen voor Helgoland gaven, door Dr. Weigold en medewerkers van 1909 tot 1913 (en opnieuw na den oorlog) verzameld, zal zich er over verbaasd hebben, dat de Tausende von Millionen, de Millionen en in allen geval de Tausende und Abertausende van Gaetke, die de aardappelveldjes van Helgoland heetten te doen wemelen van vogels, in de korte tussenpoos van 20 jaren, verminderden tot zeer bescheiden aantallen. Een haast nog grooter merkwaardigheid lijkt me echter, dat de waarnemers van voorheen en thans er in slaagden, verschil in richting vast te stellen voor den trek van Helgoland.

Zooals bekend, gaf Gaetke in zijn werk voor Helgoland twee herfsttrekrichtingen op, een richting Noord-Zuid en een richting pal Oost-West. Aan de laatste, volgens Gaetke de belangrijkste, wijdt de schrijver vele pagina's van zijn boek, vooral daar deze richting de vogels naar Engeland zou voeren.

In Dr. Weigold's trekverslagen is, jammer genoeg, nooit de trekrichting apart besproken en het is onmogelijk, uit de hier en daar voorkomende desbetreffende opgaven, iets omtrent de trekrichting te weten te komen. Ik was dus hoogst verbaasd van Dr. Weigold te vernemen, dat de hoofdtrekrichting in den herfst niet Oost-West, doch omstreeks Noordoost-Zuidwest is, naar links met variatie tot Noordoost-Zuidzuidwest.

„Maar,” bracht ik in het midden, „Gaetke wijdt toch vele pagina's van zijn boek aan de beide door hem onderscheiden richtingen: Noord-Zuid en Oost-West?”

„De Helgolander gelooft niet wat hij ziet, maar hij ziet wat hij gelooft.”

De ironische wijze waarop over Gaetke gesproken werd, deed me onplezierig aan en ik dacht aan Thijssen, die eens zoo treffend opmerkte dat Gaetke door niemand zoo was aangevallen als door zijn eigen landgenooten.

Sinds Eagle Clarke uitmaakte, dat tusschen de trekbewegingen voor Helgoland en die aan de Engelsche Oostkust niet het minste verband was aan te toonen, kon de fabel verdwijnen, die John Cordeaux aan de Humbermond de Bonte Kraaien liet zien naderen, welke 3 uur te voren Helgoland verlieten. Maar waar bleven de Helgolander Kraaien dan wel, als een zuivere Westtrek ze niet in Engeland bracht? Vreugdevolle verrassing, het onbegrijpelijke was opgelost, de trekrichting was niet West doch Zuidwest en de kraaien belanden op Rottum!

Men zal zich misschien de conclusie herinneren, waartoe de observaties op Rottum leidden in Augustus 1921: „Er schenen twee duidelijk uitgesproken richtingen te zijn: de een verliep Oost-West, in hoofdzaak dus de Waddenreeks volgend en voor ons opkomend uit de richting van Borkum en verdwijnend in de richting van Schiermonnikoog; de tweede verliep Noordoost-Zuidzuidwest en deze vogels kwamen dus aan de Noordzeekust aan wal en verdwenen in de richting der Groningsche kust. Zij zouden, indien deze richting over zee steeds dezelfde was, in Denemarken

van wal gestoken zijn en daardoor dus de heele Helgolander bocht afgesneden hebben." Deze observaties kloppen dus prachtig met die van Helgoland. Daar bovendien de overeenkomst tusschen den trek op Helgoland eenerzijds en die op Memmert en Norderney anderzijds, reeds is aangetoond (verslagen Helgoland 1909—1911), mogen we als vaststaand aannemen dat de z.g. Duitse bocht over bijna de geheele oppervlakte door de trekvogels wordt overgestoken in omstreeks noordoost-zuidwestelijke richting. Achterland voor dezen trek is dus een deel van Denemarken en de Westkust van Sleeswijk-Holstein.

Onbegrijpelijk genoeg schijnt Gaetke's opgave betreffende de trekrichting op Helgoland foutief te zijn, tenzij men in zijn publicaties een zoodanig vertrouwen wilde stellen dat men een richtingverandering van den trek zou willen aannemen sinds zijn tijd.

Dat Gaetke met zijn „West"-trek de tegenwoordige hoofdrichting Noordoost-Zuidwest wilde aanduiden, is wel zeker, daar dit de eenige richting is, die in aanmerking komt (wordt ook door *Corvus cornix* gevolgd).

Gaetke's trek Noord-Zuid schijnt hij nooit direct geobserveerd, doch zijn bestaan slechts geconcludeerd te hebben uit het algemeen doortrekken op Helgoland van Scandinavische vogels (de vormen *svecica* L. en *gaetkei* (Kleinschm.) van het Blauwborstje, de vorm *thunbergi* (Billb.) der Gele Kwikstaart). Dit maak ik tenminste uit zijn beschrijving van deze richting op, nu ik de trekverhoudingen op Helgoland leerde kennen. Mogelijk bereikt een klein aantal vogels Helgoland van uit Scandinavië regelrecht over zee (even goed als Holland van uit Scandinavië door een aantal vogels direct over zee bereikt wordt), Scandinavische vogels zullen het eiland echter evengoed volgens de gewone route kunnen bereiken, daarbij land-verlatend in Denemarken.

Voor ons is vooral belangrijk dat voor Rottum groote overeenkomst in trek met Helgoland verwacht mag worden, waarop reeds het algemeen optreden van Ortoolaan en Draaihals wees in de herfst van het vorig jaar. Thijsse heeft indertijd de verwachting uitgesproken (De Lev. Nat. XXII pag. 17) dat Rottum, wanneer het zou worden geëxploiteerd, met een dagboek zou verschijnen, „veel en veel rijker" dan dat van Helgoland. Daarom zij Rottum hier verder met Helgoland vergeleken. Helgoland rijst als een roode bontzandsteenrots van meer dan 60 meter hoogte, loodrecht uit zee op. Bij helder weer is het dus zeer ver te zien en zonder twijfel zal het daardoor overdag een veel grooter aantal reizigers tot zich trekken dan het vlakke Rottum. Rottum is weinig hooger dan het kleine zandeiland „Dune" dat in 1720 door een stormvloed van de Helgolandsche rots werd losgeslagen en er nu door een misschien 500 meter breede geul van is gescheiden. Op Dune kijk je vanaf het bontzandsteenplateau neer als op een paar duinen in de diepte.

Doch bovendien heeft Helgoland een der sterkste vuurtorenlichten van West-Europa (42-miljoen kaars) en niet het minst daaraan heeft het zijn groote beroemdheid voor vogeltrek te danken. Stel U voor wat dat zou willen zeggen, als we de Brandaris-nachten konden combineeren met de Rottum-dagen! En daar dan de Helgolander rijkdom nog niet bereikt zou zijn, zullen we ons er bij moeten neerleggen, dat we een zóó kostbaar eiland als Helgoland nu eenmaal missen!

De Helgolander vuurtoren, geverfd in de kleuren der Helgolandsche vlag: groen,

rood, wit, staat boven op het plateau, direct achter het dorp. Het langzaam draaiend licht vertoont 3 bundels, op gelijken afstand van elkaar. De huizen liggen langs de zuidoostzij van het eiland zoowel aan den voet van de rots, die daar niet direct in het water afdaalt, als daarboven op het plateau. Het benedendorp met het strand, waar ook de Landungsbrücke is en waar de talloze bootjes liggen, wordt het Unterland genoemd, het plateau met bovendorp heet Oberland, vanuit het Unterland te bereiken met een trap en lift; de trap telt 175 treden die breed zijn en ondiep.

Het dorp beslaat een betrekkelijk zeer klein deel van het plateau; van de rest wordt omstreeks een vierde deel door akkertjes ingenomen; een verder deel dient tot wei-gelegenheid voor de geiten en schapen en bovendien liggen er de oude vestingsterreinen, voor zoover de boel niet is omgeschapen in stijve baksteenweggetjes.

De vogels nu zoeken gedeeltelijk de braakliggende terreinen en weiden op (Tappuiten e.a.), gedeeltelijk frequenteeren ze prikkeldraadrandjes, hekposten, enz. (Vliegenvangers, Paapjes); verder scharrelen ze tusschen de kool en aardappelen van het bebouwde land (Fitissen, Roodstaarten, Blauwborsten). Vele echter verlevendigen het haventerrein of de besloten tuinen in het dorp en daardoor worden totaalschattingen van het aantal aanwezige vogels zeer bemoeilijkt. Bovendien krijgt men daardoor voor enkele soorten (*Sturnus*!) eigenlijk nooit zekerheid omtrent al dan niet ontbreken, wat nog wordt verergerd door mogelijk heen- en weervliegen der vogels tusschen Helgoland en Dune. Dr. Weigold merkt dit alles in het eerste rapport (1909) trouwens herhaaldelijk op.

Ondanks dit alles overtrof de rijkdom aan rustende nachttrekkers (tijdens mijn verblijf van 20 Aug. tot 7 Sept. 1922) al mijn verwachtingen en ik geloof dat de verslagen, verschenen als Sonderhefte van het Journal für Ornithologie, vaker aan Gaetke's illustren tijd zouden herinneren, indien een Gaetke daar nog werkte. De korte tijd die tijdens mijn verblijf per dag voor observaties werd gebruikt, leek mij n.l. te kort dan dat men m.i. bij benadering mocht beweren, dat de rustende nachttrekkers in hoofdzaak gevonden waren. Wat de dagtrek betreft, deze schijnt niet zeer veel te zien te geven en voor wie verwend is door mooie Octoberdagen en grootsche vorstrushes aan de Hollandsche kust, is de dagtrek van betrekkelijk weinig belang.

Met een enkel woord zij hier nader op den trek van Helgoland ingegaan. Vaak herinnerde het geheel me levendig aan de maand op Doggersbank en de roode rots zou een vergelijking met een reusachtig lichtschip tot in bijzonderheden doorstaan. Dit frappeerde me vooral toen Dr. Weigold me eens vroeg of ik Zwaluwen en enkele andere soorten voor nacht- dan wel voor dagtrekkers hield. Op Helgoland ziet men Zwaluwen overdag zelden direct doortrekken, doch meest jagen boven Ober- of Unterland. Toen ik dan ook zei, dat we aan de Hollandsche kust alle Zwaluwsoorten overdag doortrekkend — niet enkel jagend en toevend — observeerden, was Dr. Weigold ten eerste verbaasd en in den loop van het gesprek merkte ik toen, dat men van den normalen trek — den landtrek zooals wij dien kennen en zooals men dien in Duitschland vooral door Rossitten leerde waardeeren — door de eenzijdigheid van het eilandleven eigenlijk geen notie had, net als op een lichtschip!

Aan den anderen kant brengt het waarnemen op dit eiland een zeker inzicht in trek met zich mee, dat niet verkregen wordt bij waarnemen op het vasteland. Wij zijn zóó gewend om-

streeks een bepaalden datum de eerste vogels van een soort op doortrek te zien verschijnen, dat we geneigd zijn in den trek een wetmatigheid te zien, die eigenlijk wat overdreven is. Want terwijl ik te Noordwijk de eerste Kramsvogeldoortrekkers verwacht tusschen 15 en 20 October, merk ik op Helgoland — dat weliswaar veel dichterbij het Kramsvogelbroedgebied ligt — dat deze eerste voorwerpen reeds zijn voorafgegaan door spaarzame enkelingen in Augustus en September. Op Helgoland merkt men, dat een enkele Zanglijster of Vink midden in Juni of Juli verschijnt, zonder ooit te broeden, dat een Leeuwerik zich laat zien, lang voordat de Leeuweriktrek verwacht wordt te beginnen. Dr. Weigold noemt deze vogels — die in niet klein aantal in de Helgolander verslagen te vinden zijn — „Bummeler” en beschouwt deze vele gevallen van abnormaal verschijnen als gevallen van voorkomen, die niets met doortrek te maken hebben. Daardoor krijgt men de groote moeilijkheid dat men niet weet, waar de grens te trekken tusschen eind van boemelen en begin van trek en ik weet dan ook niet, of ik niet meer voel voor Eagle Clarke's zienswijze die ook die heel vroege vogels als regelrechte trekkers schijnt te beschouwen (vgl. *Studies in Birdmigration* I page 213). Op het vasteland krijgt men dergelijke vogels uiterst weinig te zien, wellicht doordat enerzijds op het vaste land elke vogel honderd maal meer kans loopt, niet gezien te worden, en doordat anderzijds de talloze broedvogels hier het beeld verduisteren.

Vermeldenswaard lijkt me ook, dat Dr. Weigold zoo'n grooten invloed op den trek toeschrijft aan den wind. Niet alleen van invloed op het algeheel verloop van den trek, doch ook op het verschijnen van bepaalde soorten. Zoo gelooft Dr. Weigold b.v. dat de Engsche vormen van Gele en Witte Kwikstaart (*rayi* (Bp.) en *lugubris* Temm.), die Helgoland regelmatig bezoeken in de beide trektijden, van hun normale route worden afgedreven naar Helgoland door sterke winden, die in die richting waaien; een meening, die ik niet graag zou onderschrijven.

Van de aantallen vogels, die zich overdag op het eiland ophielden, kan men zich door de volgende schatting een voorstelling maken: in de nacht van 31 Augustus op 1 September begon, bij een omdraaien van den wind, gevolgd door regen, om ongeveer 12 uur een geweldig aanvliegen van kleine vogels aan den vuurtoren. Steeds kwamen er meer en wat er was, bleef, zoodat tenslotte fabelachtige aantallen om den toren fladderden, die overdag bleven en het eiland deden wemelen van klein goed. Op een paar aangrenzende aardappellandjes telde ik meer dan 50 Papeu; Dr. Weigold telde de vogels op de hekken tusschen pastorie en vuinislift en dat waren er meer dan 100 enkel langs het paadje boven langs den rots-wand; in een kleine vlierstruik in het dorp zaten 4 Tuinfluiters met een paar Roodstaarten, Grasmussen en Fitissen; er waren zeker een paar honderd Draaihalzen op het eiland; de grasvlakten miegelden van Tapuiten, 30, 40, 50 bij elkaar; Fitissen waren er in ongelooflijk aantal (geschat op 3000), haast in elke graspol, tientallen op elk stukje land en in elken tuin; Roodstaarten, Paapjes en Zwartgrauwe Vliegenvangers evenzoo in ongehoorde aantallen. Dr. Weigold had een dergelijken dag nog niet eerder meegemaakt. Het totale aantal vogels van dien dag begrooten we op minstens 10.000; ik geloof dat een schatting van 12.000 te hoog zou zijn geweest. De overige „goede” dagen (31 Augustus — „Er zijn veel vogels op het eiland, volgens Dr. Weigold is dit wat Gaetke zeker een goede dag noemde, maar nog niet vorzüglich”) schatte ik het aantal op 1000 tot 2000 stuks, alle andere dagen bleef het stellig beneden 1000. Mooie tot uitstekende dagen kennen dus volgens deze schattingen een rijkdom van 1000 tot 10.000 stuks; voor den trekwaarnemer die nog in millioenen geloofde, mogen deze aantallen een teleurstellende openbaring zijn, ik moet zeggen, dat ze mijn verwachtingen ver overtroffen.

Naar aanleiding deze aantallen nog een enkel woord over de nacht-waarnemingen. De grafieken die de elken dag en elke nacht op Helgoland genoteerde aantallen doorkomende vogels aanduiden, vertoonen hun maxima bijna steeds tijdens de nachtelijke uren. Het kan zijn dat dit juist is, maar het zou ook daaraan te wijten kunnen zijn, dat men 's nachts niet tellen en zijn verbeelding dus vrijen loop laten kan. Toch zou ik er voor voelen — zooals

men meest geneigd schijnt — aan de uren der duisternis fabelachtige aantallen doortrekkers toe te schrijven en hierop wijst de bovenvermelde waarneming; want waarschijnlijk waren alle zangvogels die tusschen 12 uur 's nachts en de morgenschemering zouden doorgekomen zijn, 's morgens te zien en dat waren er dus waarschijnlijk omstreeks 10.000, vermeerderd met enkele duizenden 's nachts bij het licht gevangen vogels (de vuurtorenwachter alleen had twee zakken vol, sommige menschen 100, andere 200, nog andere 300, enz.) en de talloze Steltlooperbenden.

Aan de aantallen, door de Helgolandsche grafieken voor de nachtelijke uren opgegeven, kan ik intusschen niet de minste waarde toekennen. De aantallen doortrekkende vogels worden op Helgoland nl. even goed 's nachts geschat als overdag, zonder dat men wil inzien, dat men met schatten moet ophouden, waar het een onmogelijkheid is, het vol te houden. Velen zullen zich mogelijk hebben afgevraagd, hoe men zulke preciese opgaven verkreeg; daarom zij hier medegedeeld dat de opgaven niets zijn dan de meest fantastische schattingen, die in wetenschappelijke publicaties vermeden moesten worden.

Hierboven noemde ik den dagtrek van betrekkelijk weinig belang; toch moet men dit niet al te letterlijk opvatten; veeleer is het bedoeld als tegenwicht tegen Gaetke's schildering die een veel grootscher verloop voor Helgoland zou doen verwachten dan voor onzen Hollandschen trek. Goede October-trekdagen schijnen over Helgoland gemiddeld 1000—2000 Bonte Kraaien te doen doorkomen. Voor Noordwijk-aan-Zee mag men als gemiddeld aantal voor deze dagen 3000—4000 stuks opgeven. Wanneer Gaetke van de „Tausende” spreekt, die in 1884 doorkwamen, zal dit geen overdrijven zijn, ook bij ons komen dagen met „duizenden” voor en de te Noordwijk-aan-Zee geobserveerde rush van 30 October 1917, die zeker meer dan 40 duizend stuks Kraaien deed doorkomen, zal op Helgoland niet gauw zijns gelijke vinden. Zonder twijfel geldt dit alles evenzeer voor den Spreuwentrek die zich op Helgoland zeker minder grootsch voordoet dan boven de Hollandsche duinstrook; wanneer Gaetke over Hunderte von Tausenden spreekt, ligt dit, zooals we verderop zullen zien, aan zijn gemis van verantwoordelijkheidsgevoel inzake getalsterkte-opgaven. Bij dit vergelijk van Helgoland's dagtrek met dien van Holland diene men echter te bedenken dat op Helgoland — evenals op een lichtschip! — een betrekkelijk klein deel overkomt van wat de Duitse bocht in zuidwestelijke richting oversteekt, terwijl te Noordwijk-aan-Zee zonder twijfel een belangrijk deel wordt waargenomen van wat door Holland in den herfst Zuidwaarts trekt. Zooals de nachttrek zich op Helgoland in al zijn grootschheid vertoont, doordat de vuurtoren zoo'n machtig aantrekkingspunt vormt, zoo kan de dagtrek bij Noordwijk-aan-Zee gemakkelijk grootscher bewegingen te zien geven dan op Helgoland, doordat de duinen er zoo smal toelopen; de trek bij Noordwijk-aan-Zee is in dat opzicht een zwakke weergave van den trek bij Rossitten.

In hoever zouden Gaetke's beschrijvingen nu aan de werkelijkheid hebben beantwoord?

Dr. Weigold gelooft niet dat Gaetke's trekbeeld overdreven is: „Wenn man Gaetke's Tagebücher liest, musz man sagen, er hat doch wohl recht viel gesehen”.

Aan den anderen kant geeft Dr. Weigold toe dat Gaetke van de Helgolanders gauw hun manier van tellen overnam, waardoor hij sterk sprekende cijfers verkreeg: ein, zwei, drei, Hunderte, Tausende, Millionen, Tausende von Millionen. Dr. Weigold zoekt de armoede van nu tegenover vroeger dan ook niet in Gaetke's overdrijven, evenmin in de tegenwoordige waarnemers, doch eenerzijds in den grooten achteruitgang van den vogelstand in het algemeen, anderzijds in de veranderingen die het eiland sinds Gaetke's tijden onderging: vroeger het kleine visschersdorp als „winziger

Punkt'' aan den voet van de rots (deze voorstelling lijkt me verkeerd), thans hooge en groote gebouwen, kazerne, hotels, restaurants; de aanleg der vestingwerken moet veel vernield hebben en waar nog tuinen zijn, zijn deze door huizen omsloten. Zoover ik er echter na dit korte bezoek over kan oordeelen, zou ik toch het verschil tusschen vroeger en nu voor een groot deel aan Gaetke's overdrijven willen toeschrijven. En wel 1° omdat ik sterk den indruk krijg dat Gaetke, waar hij in zijn herinnering de zeldzame dagen van geweldigen rijkdom doorleefde bij het schrijven van zijn boek, van deze dagen ging spreken alsof ze regel waren en vergat, dat ze uitzonderingen beteekenden¹⁾; 2° omdat Gaetke's voorstellingswijze neiging vertoonde, alles ver-groot te zien, getuige zijn meening omtrent hoogteensnelheid van den vogeltrek; 3° omdat Gaetke de groote fout heeft gemaakt niet te tellen en omdat accuraat trek-noteeren zonder tellen een onmogelijkheid is²⁾; terwijl zijn schermen met Millionen en Tausende von Millionen er op wijst dat Gaetke van getalsterkten geen notie had. Had hij geteld, dan zou hij gemerkt hebben, dat 30 uit een aardappelveldje weg-schietende Fitisjes een wolkje lijken, die het landje voor sommigen lijken te doen wemelen; dan zou hij ontdekt hebben dat 100 lokkende en fladderende vliegen-vangers voor iemand, die tot vergroot voorstellen neigt, duizenden lijken en dan zou over zijn boek niet *die* sfeer van geheime en machtige aantrekking liggen, die hij er aan heeft weten te geven. Want dan was het een werk geworden met wel mooie, doch nuchtere getallen, die Gaetke's eiland beroemd hadden gemaakt, doch het niet een onbegrepen aantrekkingspunt hadden doen lijken voor den trekkenden vogel-rijkdom van half West-Europa. Gaetke's naam had in wetenschappelijke kringen denzelfden klank gekregen als thans in meer populaire en nooit zou een weten-schapsman dien naam hebben geminacht.

En toch, geminacht zonder reden want geef mij den waarnemer te zien, die Gaetke evenaardde in geluid- en soortherkenning en ik zal U dankbaar zijn. Soms klinkt ironie uit de Helgolander rapporten als ze over Gaetke spreken en eenmaal wordt gezegd dat Gaetke de vuurtorennachtgeluiden, afkomstig van steltloopers, aan „Langbeiner'' toeschreef, daar hij der geluiden herkomst niet kende; een opmerking die slechts blaam is voor wie ze publiceerde, omdat de schrijver blijk geeft, Gaetke's werk niet te kennen. En ik kan niet nalaten te bekennen dat ik vereering heb voor de eenvoudige visschers en jagers, bij wie Gaetke's naam voortleeft en voort zal blijven leven tot lang hierna; en ironisch gezinden zou ik er aan willen herinneren dat nog niemand er in slaagde, *Phylloscopus superciliosus* te observeeren sinds Gaetke's dood.

Heinrich Gaetke werd 19 Mei 1813 in een klein stadje in de Mark Brandenburg geboren en verhuisde. — toen dus 24 jaar oud — in 1837 naar Helgoland, waar hij in 1897 stierf. Toen hij in Mei 1890 de laatste hand aan zijn werk legde, had hij dus omstreeks 50 jaren op Helgoland waargenomen. Aanteekeningen bestaan intusschen uit 39 jaren: „spaarzame,

1) Deze meening vond ik, nadat ik er zelf toe was gekomen, ook door Dr. Weigold in een der verslagen uitgesproken.

2) To count is a modern practice; the ancient method was to guess; and when numbers are guessed, they are always magnified — Samuel Johnson —

eigenlijk enkel betreffende zeldzaamheden, uit 24 jaren, iets betere uit 2 jaren en werkelijk goede („wenn auch meist lange nicht so detailliert, wie ich es jetzt betreibe" — Weigold), uit 13 jaren". Tijdens het Engelsche bestuur was Gaetke lang secretaris van den Engelschen gouverneur en als zoodanig trad hij vaak als tolk voor de Helgolanders op, waarvan velen zich hun omgang met Gaetke nog haarfijn herinnerden en me velerlei aardige bijzonderheden van hem wisten te vertellen.

Overigens vond ik veel uit Gaetke's tijden nog onveranderd terug. De kleine jongens kenden de vogeltjes, die ze vingen, al evengoed als de ervaren jagers. Het vogels vangen 's nachts bij den vuurtoren was een gezochte sport voor jong en oud, het schieten van Sterns en Meeuwen, één massamoord, een schande voor dit eilandvolk. Hun leus „wat veeren heeft, is eetbaar", brachten ze op zeldzaam exakte wijze ten uitvoer. Tijdens het sterke aanvliegen aan den vuurtoren in den nacht van 31 Augustus op 1 September werden enkele duizenden kleine vogeltjes gevangen, Fitissen, Tuin-fluiters, Grasmussen, Roodstaarten, Paapjes, Tapuiten, Boompiepers, Ortolanen enz., alle bestemd te worden opgegeten („für die Suppe"). Mijn buurvrouw braadde op een morgen een Scholekster met een Vischdiefen een Kleine Zeemeeuw! Sperwers en Torenavalken worden even druk belaagd als Kieviten en Goudplevieren, niet omdat de eersten de laatsten opeten, doch omdat ze allemaal goed smaken. Op drukke trekdagen draven de jongens met een soort van groote vlindernetten tusschen de aardappelen om de Fitisjes of Grasmusschen daarmee uit de hand te vangen. En dat op grootere zeevogels, Meeuwen (vooral *Rissa*), Zeekoeten, Alken en Duikers wordt jacht gemaakt als bij ons op Fazanten, hoef ik wel niet te zeggen.

Een walgelijke mistoestand is het neerknallen van op de Memmert en elders beschermde Sterns door protserige badgasten. Hier en daar leest men voor een winkelraam: „Gewehre zu mieten". Badgasten gaan hierop in, huren een boot met schipper en brengen nu de morgen- of middaguren op het water door met het doden van Sterns, die steeds bij hun dood-drijvende makkers terugkomen en zodoende makkelijk binnen schot te krijgen zijn. Op sommige dagen worden, louter tot bevrediging van laag-sportieve neigingen, 200 tot 300 dezer dieren neergeknald. Ook in de bazars kan men verknoeide Sternhuidjes „zum Andenken" koopen.

Een vooruitgang is dat in de zomermaanden, vanwege de vele badgasten, op het eiland zelf nog slechts in de morgenuren mag worden gejaagd. Ik kan echter niet laten te gelooven, dat aesthetische beweegredenen hier oorspronkelijk een minder overwegende rol speelden, dan de vrees, dat de fallooze schieters den hoed van een rustenden vreemdeling voor een vogel zouden aanzien, of dat er vechtpartijen zouden ontstaan, wanneer drie jagers eenzelfde Goldhuhn troffen. Regelmatig waren, reeds in de vroegte, een vijftal jagers op het noordelijk deel van het plateau te vinden, waarvan vaak een drietal druk samen converseerde totdat de roep van een Goudplevier hen allen aan het lokken bracht. Vele verstaan nl. uitnemend de kunst alle mogelijke vogelgeluiden na te bootsen, door middel van een doorboord blikje dat voor in den mond gehouden wordt. Zooals hier wel door stoute schooljongens tijdens leerrijke uren benut worden.

Gaetke's huis en tuin bestaan nog, hoewel de tuin waarschijnlijk veel verkleind is. Ook zijn verzameling is er nog, ondergebracht in het Noordzee-Museum. De groote zeldzaamheden zijn echter gelukkig in de oorlogsjaren gedemonteerd en ondergebracht bij de huidencollectie der Vogelwarte, waar ook nog enkele van Gaetke's huiden te vinden zijn. De vochtige Helgolander atmosfeer doet de verzamelingen echter geen goed en voor de grootere huiden zijn bovendien de laden in de kasten der Vogelwarte wel eens te klein.

Toen ik na een tiental dagen merkte, gedurende hoe korten tijd per dag op Helgoland werd waargenomen, dacht ik terug aan den Noordwijkschen binnenduintrand en het kleine Rottum, waar we zoo'n groot deel van den dag doorbrachten met vogels zoeken en trek noteeren. En ook om andere redenen drong elken dag meer tot me door dat, waar de Hollanders betrekkelijk zoo ver bleken te zijn gevorderd met zóó geringe middelen, zij op elke mogelijke wijze moeten trachten voort te gaan: hun eilanden uitbuiten, hun kust, binnenland en rivierloopen bezetten met eerste klas waarnemers en vóór alles: hun lichtschepen en vuurtorens exploiteeren. Laat ieder inzien dat ook *wij* rijk zijn: dat we behalve Rottum, een Brandaris bezitten op een gunstig gelegen Terschelling, geflankeerd door een oorspronkelijk Ameland en verrukkelijk Vlieland, een Eendracht, Slufter en Schiermonnikoog, een Noordwijk en Hoek van Holland en tot slot de eeuwig mooi gelegen lichtschepen Maas, NoordHinder en Schouwenbank die wachten op een waarnemer!

Noordwijk-aan-Zee, Sept. 1922.

JAN VERWEY.

Naschrift. — E. Schüz (Stuttgart), een uitstekend waarnemer die dezen herfst Dr. Weigold tijdelijk verving tijdens diens verblijf op het vasteland, heeft in dien tijd het voorkomen van *Phylloscopus humei* (Math. & Iredale) [= *Phylloscopus superciliosa* (Gm.)] kunnen vaststellen, in één voorwerp, het eerste sinds Gaetke's overlijden in 1897 (brief dato 1 Nov. 1922).

KARDINAALSMUTS.

NOG altijd, als ik in het duin een stervend konijn vind in een strik, bevrijd ik den armen drommel, ook al springen de vlooiën bij troepjes van zijn oorpunten in mijn mouw. Onderdehand probeert hij dan nog te krabben en te bijten en als hij ten slotte wegholt, heeft hij nog het idee, dat hij handigjes ontsnapt is aan een strooper. Morgen vindt hij misschien het mooie groepje orchideeën, waar ik mij zooveel van voorstelde en daar bijt hij dan eventjes al de toppen af. En dan voeg ik mijn stem ook weer bij het koor dergenen, die de onderdrukking of verdelging eischen van dit uitheemsche knagertje, dat eigenlijk hier niet thuis hoort.

Toch, als hij verdween, dan zouden wij hem missen, en niet wij alleen, maar ook de tapuitjes, de steenuilen, de boschduiven, de bergeenden, die dan van een aange-name en veilige gelegenheid tot broeden verstoken zouden zijn. Hierom en om andere redenen ben ik dan alweer voor leven en laten leven en zou ik mij tevreden willen stellen